

เตรียมสอบเป็น “สิงห์”

คณะรัฐศาสตร์

• หลักวิชา • สรุปข่าวความรอบตัว • แนวข้อสอบ

มั่นใจเต็ม

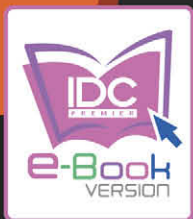
100

• เหมาะสำหรับนักเรียน ม. 4-5-6
ที่กำลังเตรียมสอบ ทบทวน
เนื้อหา และสอบตรงเพื่อเข้า
ศึกษาคณะรัฐศาสตร์ทุกสถาบัน

• ผู้ที่ต้องการเสริมความรู้ทาง
สังคมศาสตร์ และผู้สนใจ

• ผู้กำลังเตรียมสอบข้าราชการ
(ท้องถิ่น, ก.พ. ภาค ก.) เพื่อ
วัดความรู้ความสามารถทั่วไป

จัดเต็มเนื้อหา 3 ภาค

- การเมืองการปกครอง
- ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ
- บริหารรัฐกิจ

เตรียมตัวให้พร้อมสู่การเป็น “สิงห์”

ในสถาบันอันทรงเกียรติที่จะทำให้ทุกคน
ภาคภูมิใจในคณะ “รัฐศาสตร์”

ศุภกร สักลao

special Thanks

Infopress Group ขอขอบคุณทุกการสนับสนุน
ที่มีเสมอมา จากประสบการณ์การถ่ายทอด
ความรู้ผ่านตัวหนังสือ เราจะมุ่งมั่นสร้างสรรค์งาน
ที่มีคุณภาพเพื่อคุณผู้อ่านตลอดไป ภาจได้ชื่อที่ว่า
" The Best of Knowledge Books "

เตรียมสอบเป็น “สิงห์” คณะรัฐศาสตร์ มั่นใจเต็ม 100

AUTHOR

ศุภกร สักลอ
supakorn.sak@gmail.com

Editorial

พรรณณิดา วาสกุล
pannida_w@idcpremier.com

GRAPHIC DESIGNERS

ยุทธนา เกิดประดิษฐ์, วุฒิพันธ์ สมพระเมฆ

PAGE LAYOUT

สิริลักษณ์ วาระเลิศ

PROOFREADERS

สุนทรี บรรลือศักดิ์, มนฤดี ศรีอุทโยภาส

E-BOOK PRODUCTION

สุริย์รัตน์ จิ๋ว, จิราภรณ์ ไสภา

MASTER GUIDE

พิมพ์ครั้งที่ 1 สิงหาคม 2557

ข้อมูลทางบรรณานุกรม

ศุภกร สักลอ

เตรียมสอบเป็น “สิงห์” คณะรัฐศาสตร์ มั่นใจเต็ม 100

นนทบุรี : ไรต์ซี+, 2557

284 หน้า

1. รัฐศาสตร์ I ชื่อเรื่อง

371.262

ISBN 978-616-200-536-7

PUBLISHED AND DISTRIBUTED BY

บริษัท ไรต์ซี พรีเมียร์ จำกัด

200 หมู่ 4 ชั้น 19 ห้อง 1901

อาคารจัสตินอินเตอร์เนชั่นแนลทาวเวอร์

ถ.แจ้งวัฒนะ อ.ปากเกร็ด จ.นนทบุรี 11120

โทรศัพท์ 0-2962-1081 (อัตโนมัติ 10 คู่สาย)

โทรสาร 0-2962-1084

สมาชิกสัมพันธ์

โทรศัพท์ 0-2962-1081-3 ต่อ 121 โทรสาร 0-2962-1084

ร้านค้าและตัวแทนจำหน่าย

โทรศัพท์ 0-2962-1081-3 ต่อ 112-114 โทรสาร 0-2962-1084

เครื่องหมายการค้าอื่นๆ ที่อ้างถึงเป็นของบริษัทนั้นๆ

สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 โดยบริษัท ไรต์ซี พรีเมียร์ จำกัด ห้ามลอกเลียนไม่ว่าส่วนใดส่วนหนึ่งของหนังสือเล่มนี้ไม่ว่าในรูปแบบใด ๆ นอกจากจะได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรจากผู้จัดพิมพ์เท่านั้น

บริษัท ไรต์ซี พรีเมียร์ จำกัด จัดตั้งขึ้นเพื่อเผยแพร่ความรู้ที่มีคุณภาพสู่ผู้อ่านชาวไทย เรายินดีรับงานเขียนของนักวิชาการและนักเขียนทุกท่าน ท่านผู้สนใจกรุณาติดต่อผ่านทางอีเมลที่ infopress@idcpremier.com หรือทางโทรศัพท์หมายเลข 0-2962-1081 (อัตโนมัติ 10 คู่สาย) โทรสาร 0-2962-1084

ราคา 220 บาท

บรรณาธิการ

น้องๆ อาจคิดว่า การอ่านวิชารัฐศาสตร์ นานๆ อาจทำให้สับสน มึนงงและง่วงได้ เนื่องจากเนื้อหาสาระที่มีมากมายและเป็นเรื่องที่ต้องจดจำทั้งสิ้น แต่แท้ที่จริงแล้ว “รัฐศาสตร์ เป็นสิ่งรอบตัว” ของน้องๆ เอง

คณะรัฐศาสตร์อาจเป็นสาขาวิชาที่น้องๆ หลายคนใฝ่ฝันที่จะได้เข้าศึกษา เนื่องจากสาขาวิชานี้เป็นศาสตร์ที่สามารถเปิดโลกทัศน์และทัศนคติให้แก่ตัวผู้ศึกษาได้อย่างกว้างไกล เพราะนอกจากจะต้องศึกษาเกี่ยวกับระบบการเมืองการปกครอง การบริหารงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนแล้ว ยังต้องเรียนรู้และปรับตัวให้รับกับศาสตร์ความรู้ใหม่ๆ อยู่ตลอดเวลา รวมถึงข่าวสารบ้านเมืองที่เกิดขึ้นทุกวัน

การเตรียมตัวเพื่อสอบเข้าศึกษาต่อในคณะรัฐศาสตร์ จึงเป็นสิ่งที่ท้าทายน้องๆ ที่กำลังเตรียมตัวอยู่อย่างมาก พี่ขอให้น้องๆ มีความมุ่งมั่นและตั้งใจจริงในการก้าวเข้าสู่การเป็น “สิงห์” และไม่ว่าจะเป็นสิงห์สีใด ก็ขอให้น้องๆ มีความภาคภูมิใจในตนเอง และเชื่อมั่นในความรู้ของตนเองอย่างสูงสุด ขอให้ทุกคนประสบความสำเร็จนะคะ

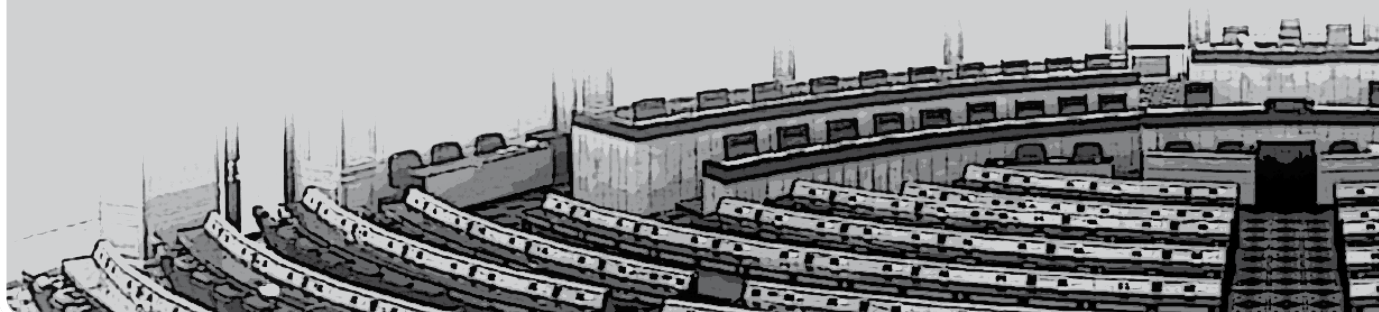
ขอให้สนุกกับการอ่านรัฐศาสตร์ ค่ะ

พรรณณิดา วาสกุล

คำนำ

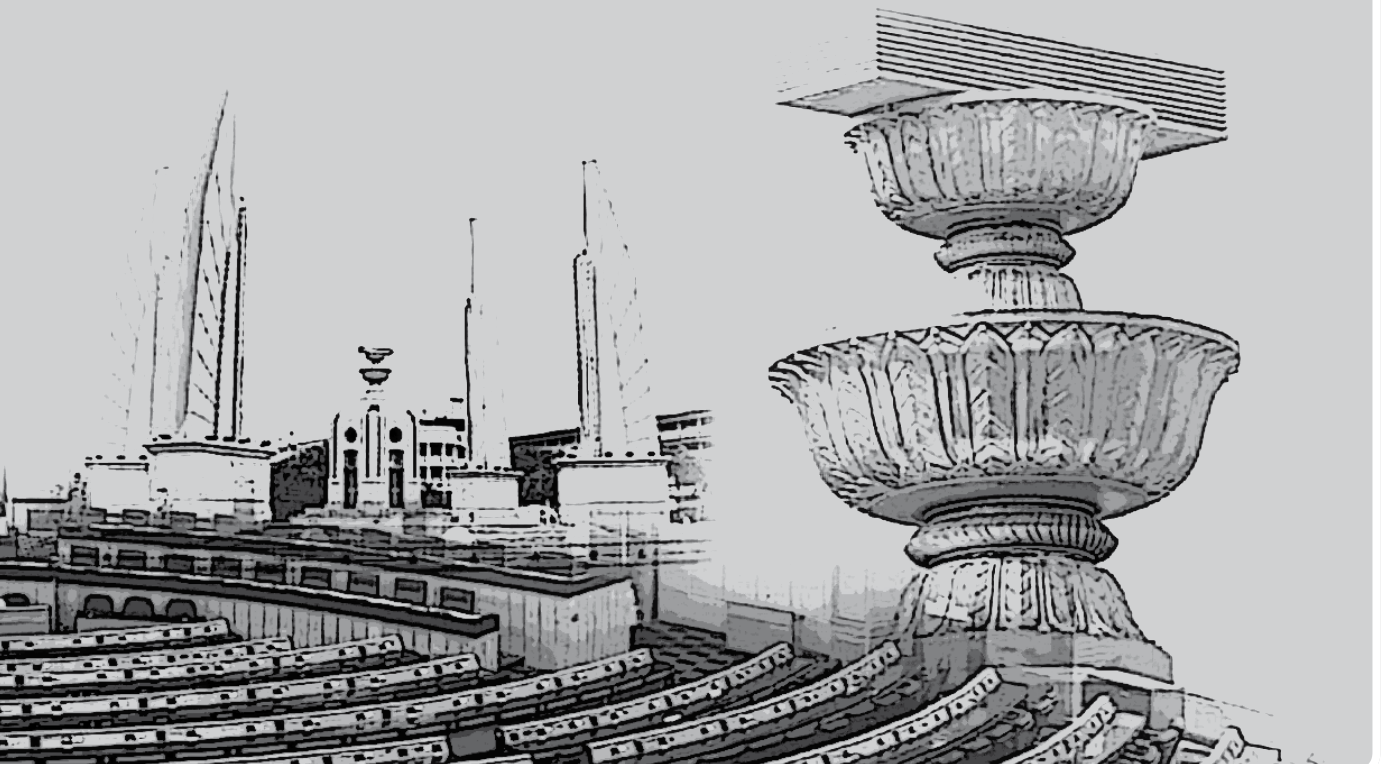

ในโลกแห่งการศึกษาปัจจุบัน นับว่ามีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากจากอดีต ทั้งหลักการ ทฤษฎี รวมถึงแนวความคิดต่าง ๆ ของนักวิชาการหลายท่านที่มีวิวัฒนาการแตกออกจากกรอบความรู้เดิม ทำให้หลากหลายสาขาวิชาต้องมีการประยุกต์หลักสูตรต่าง ๆ ให้เชื่อมโยงเข้ากับโลกแห่งยุคโลกาภิวัตน์ และ “รัฐศาสตร์” เป็นอีกทางเลือกหนึ่งของผู้ที่กำลังเตรียมตัวเข้าศึกษาในหลักสูตรปริญญาตรี หรือระดับสูง เนื่องจาก “รัฐศาสตร์” เป็นการเรียนแบบสหวิทยาการ หมายถึง การเรียนรู้ในทุกด้านรอบตัว นำเอาความรู้และศาสตร์ต่าง ๆ มาผสมกันได้อย่างลงตัว และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้กับสถานการณ์ต่าง ๆ หรือการทำงานได้อย่างดีเยี่ยม มิใช่เพียงศึกษาเรื่องของการเมือง การปกครอง ภาครัฐเท่านั้นเพราะสาขารัฐศาสตร์นี้มีทั้งข่าวสารความรู้รอบตัวที่ผู้เรียนจะต้องทันยุคทันสมัยและตั้งใจค้นคว้าด้วยตนเองอยู่เสมอ ผู้เรียนสาขานี้จึงมีทัศนคติที่กว้างไกลและความคิดต่อการมองสิ่งรอบตัวได้อย่างเป็นระบบ

อย่างไรก็ตาม สาขารัฐศาสตร์ยังได้แบ่งหลักสูตรออกเป็น 3 สาขาหลักนั่นคือ การเมืองการปกครอง การระหว่างประเทศ และบริหารรัฐกิจ ซึ่งทั้ง 3 สาขาล้วนแล้วแต่มีรูปแบบ กระบวนการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ ทั้งสิ้น รวมถึงความรู้ที่แตกแขนงออกไปได้อย่างไม่สิ้นสุด หากว่าผู้อ่านมีความสนใจในการเตรียมตัวสอบ ตรง ก็ขอให้ทุกท่านมีความพยายามอย่างสูงสุดเพื่อหนทางแห่งอนาคตที่ก้าวไกลของตัวท่านเอง

คณะผู้จัดทำ

Contents

ภาค 1 รัฐศาสตร์การเมืองการปกครองฯ 3

บทที่ 1 บทนำ ความหมาย และหลักการเมืองการปกครอง 4

1. บทนำ ความหมาย 4
- 2 หลักการเมืองการปกครองปกครอง 5
 - 2.1 รัฐ..... 5
 - 2.2 ประเพณีของการใช้อำนาจอธิปไตย 13
 - 2.3 สถาบันภายในรัฐ..... 16
 - 2.4 รูปแบบการปกครองภายในรัฐ 17

บทที่ 2 การเมืองการปกครองไทย 33

1. การเมืองการปกครองไทยในอดีต..... 33
 - 1.1 สมัยอาณาจักรสุโขทัย 33
 - 1.2 สมัยอาณาจักรกรุงศรีอยุธยา..... 35
 - 1.3 สมัยอาณาจักรกรุงธนบุรีและสมัยอาณาจักรรัตนโกสินทร์ตอนต้น..... 40
 - 1.4 สมัยการปฏิรูปการปกครองในสมัยรัชกาลที่ 5 จนกระทั่งถึง
การเปลี่ยนแปลงการปกครอง 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 40
2. พัฒนาการทางการเมืองการปกครองไทย..... 41
3. โครงสร้างทางการเมืองการปกครองไทย..... 55
 - 3.1 โครงสร้างการปกครอง..... 55
 - 3.2 หลักการจัดระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน 56
 - 3.3 รูปแบบการบริหารราชการแผ่นดินของประเทศไทย 57

แนวข้อสอบ ภาค 1 การเมืองการปกครองไทย 61

แนวข้อสอบเรียงความ ภาค 1 การเมืองการปกครองไทย 88

ภาค 2 รัฐศาสตร์กับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

91

บทที่ 1 บทนำ ความหมาย และหลักการเมืองการปกครอง	92
1. บทนำ ความหมาย	92
2. ลักษณะและความสำคัญของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ.....	94
3. วิวัฒนาการของการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ	98
4. วิชาหลักในแขนงความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ.....	100
5. ขอบเขตความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ	106

บทที่ 2 แนวคิด รูปแบบ โครงสร้าง

และเครื่องมือของความสัมพันธระหว่างประเทศ 109

1. ลัทธิและแนวความคิดทางด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ.....	109
1.1 ทฤษฎีที่ใช้วิเคราะห์การเมืองระหว่างประเทศ	114
1.2 ทฤษฎีที่ใช้วิเคราะห์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ.....	116
1.3 ทฤษฎีเกม (Game Theory).....	117
2. รูปแบบของความสัมพันธระหว่างประเทศ	119
3. โครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ	119
4. เครื่องมือในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ.....	122

บทที่ 3 นโยบายต่างประเทศ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศอดีตถึงปัจจุบัน

และความร่วมมือระหว่างประเทศ 125

1. นโยบายต่างประเทศ.....	125
1.1 ความหมาย	125
1.2 ความสำคัญของนโยบายต่างประเทศ.....	125
1.3 องค์ประกอบของนโยบายต่างประเทศ.....	126
1.4 เป้าหมายของนโยบายต่างประเทศ	128
1.5 รูปแบบการกำหนดนโยบายต่างประเทศ.....	129
1.6 กระบวนการกำหนดนโยบายต่างประเทศ.....	130
1.7 การดำเนินนโยบายต่างประเทศ.....	131
1.8 ผลกระทบของนโยบายต่างประเทศ	132
1.9 การดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยในปัจจุบัน	132

2. ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน.....	133
2.1 ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในอดีต	133
2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในปัจจุบัน	139
3. ความร่วมมือระหว่างประเทศ.....	141
3.1 สาเหตุที่ทำให้ประเทศในโลกร่วมมือกัน.....	141
3.2 ลักษณะของความร่วมมือ.....	142
3.3 ความร่วมมือระหว่างประเทศที่สำคัญ.....	144
แนวข้อสอบ ภาค 2 ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ.....	151
แนวข้อสอบเรียงความ ภาค 2 ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ.....	179

ภาค 3 รัฐศาสตร์บริหารรัฐกิจ

183

บทที่ 1. บทนำ ความหมาย.....	184
1. ความหมายของ “การบริหารรัฐกิจ” (Public Administration).....	184
2. ความเป็นมาของการบริหารรัฐกิจ	185
2.1 บริหารรัฐกิจในยุคแรก (Classical Theory).....	185
2.2 บริหารรัฐกิจในยุคคัตค้าน (Neo-Classic Theory).....	189
2.3 การบริหารรัฐกิจในภาพลักษณ์ใหม่ (New Public Administration).....	193
2.4 บริหารรัฐกิจในยุคร่วมสมัย (Contemporary Public Administration).....	194
3. ความสำคัญของการบริหารรัฐกิจ (Public Administration).....	195
4. รัฐประศาสนศาสตร์ บริหารภาครัฐ-บริหารธุรกิจ.....	197
5. ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารรัฐกิจกับสาขาอื่น	199
6. หลักการบริหารภาครัฐ.....	202
6.1 หลักการบริหารราชการที่ดี.....	202
6.2 การพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ (Public Sector Management Quality Award: PMQA).....	208
6.3 การบริหารรัฐกิจแนวใหม่.....	209
6.4 ธรรมเนียมปฏิบัติกับการบริหารแนวใหม่.....	211
6.5 ธรรมเนียมปฏิบัติ (Good Governance)	212
7. ขั้นตอนการบริหารภาครัฐ.....	215
8. แนวโน้มการบริหารรัฐกิจในปัจจุบัน	216
9. เหตุผลของการศึกษาวิชาการบริหารรัฐกิจ.....	220
แนวข้อสอบ ภาค 3 ชุดที่ 1 การบริหารรัฐกิจ	223
แนวข้อสอบ ภาค 3 ชุดที่ 2 การบริหารรัฐกิจ	249
แนวข้อสอบ ภาค 3 รัฐศาสตร์บริหารรัฐกิจ.....	274
บรรณานุกรม.....	276

เตรียมพร้อมสอบตรง... คณะรัฐศาสตร์

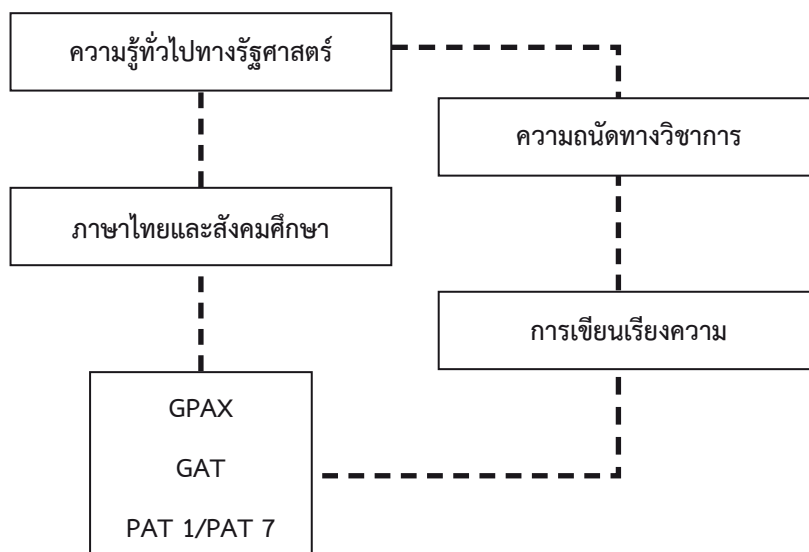
การเตรียมตัวสอบตรงสำหรับคณะรัฐศาสตร์จะมีปัจจัยหลักอยู่ไม่มากนัก เพียงแต่น้องๆ ต้องเตรียมตนเองให้พร้อมรับข้อมูลข่าวสารอยู่เสมอ พร้อมคิด พร้อมลงมือทำ เพื่อการเตรียมตนที่มีระบบระเบียบแบบแผน และเพื่อผลสำเร็จที่รออยู่ไม่ไกลนับจากวันนี้เป็นต้นไป

ในการเตรียมสอบตรงเข้าคณะรัฐศาสตร์ แทบทุกมหาวิทยาลัยทั่วประเทศจะมีแนวข้อสอบและเนื้อหาที่มีความแตกต่างกันออกไป รวมถึงมีความแตกต่างกันตามแต่ละสาขาด้วย โดยหลักๆ แล้วจะแยกเป็น 5 สาขาวิชาด้วยกันคือ

- 1) สาขาวิชาการเมืองการปกครอง
- 2) สาขาการระหว่างประเทศ
- 3) สาขาบริหารรัฐกิจและรัฐประศาสนศาสตร์
- 4) สาขาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

นอกจากนี้จะมีมหาวิทยาลัยบางแห่งที่มีการสอบเพื่อเข้าหลักสูตรการเรียนการสอนนานาชาติ หรือที่เรารู้จักกันในนามหลักสูตรนานาชาติ ซึ่งหลักสูตรนี้ก็จะเน้นในเรื่องความรู้ความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษด้วย

อย่างไรก็ตามการเตรียมตัวเพื่อสอบตรงเข้าคณะรัฐศาสตร์นั้น จะมีเนื้อหาหลักๆ ที่น้องๆ ควรหาข้อมูล เสริมทัพ กำลังความรู้ของตนเองให้มากขึ้นและอย่าหยุดหาข้อมูลความรู้ใหม่ๆ อยู่เสมอแม้กระทั่งวันก่อนสอบก็ตาม เป็นที่รู้ดีทั่วกันว่าเนื้อหาหลักๆ จะมีอยู่ ดังนี้

ข้อสอบปราบเซียน

การเตรียมตัวเพื่อสอบตรงเข้าคณะรัฐศาสตร์ที่คนส่วนใหญ่มักจะเป็นกังวลจะมีอยู่ 2 วิชาหลักๆ ดังนี้

ความรู้ทั่วไปทางรัฐศาสตร์

เป็นวิชาที่ประมวลเอาความรู้ทางรัฐศาสตร์ออกมาทั้งหมด และแน่นอนว่าข้อสอบมักจะออกในสิ่งที่เราไม่รู้ ดังนั้น การเตรียมตัวด้วยการขวนขวายที่มากพอจะช่วยให้เราประสบความสำเร็จได้ไม่ยาก ซึ่งบางครั้งการหาตำราอื่นที่ไม่ใช่หนังสือที่เราเคยเรียน เคยเจอมารับได้จะยิ่งดีขึ้นไปอีก นื่องๆ อาจใช้คู่มือที่ระดับชั้นปริญญาตรี ปี 1 ใช้เรียนมาอ่าน นอกจากนี้ยังต้องรับรู้ข่าวสารให้ทันเหตุการณ์บ้านเมืองและทั่วโลกอีกด้วย สิ่งที่สำคัญที่สุดคือการ จดโน้ตหรือบันทึกความจำสั้นๆ เพื่อช่วยให้การจดจำของเราดียิ่งขึ้น

เรียงความ

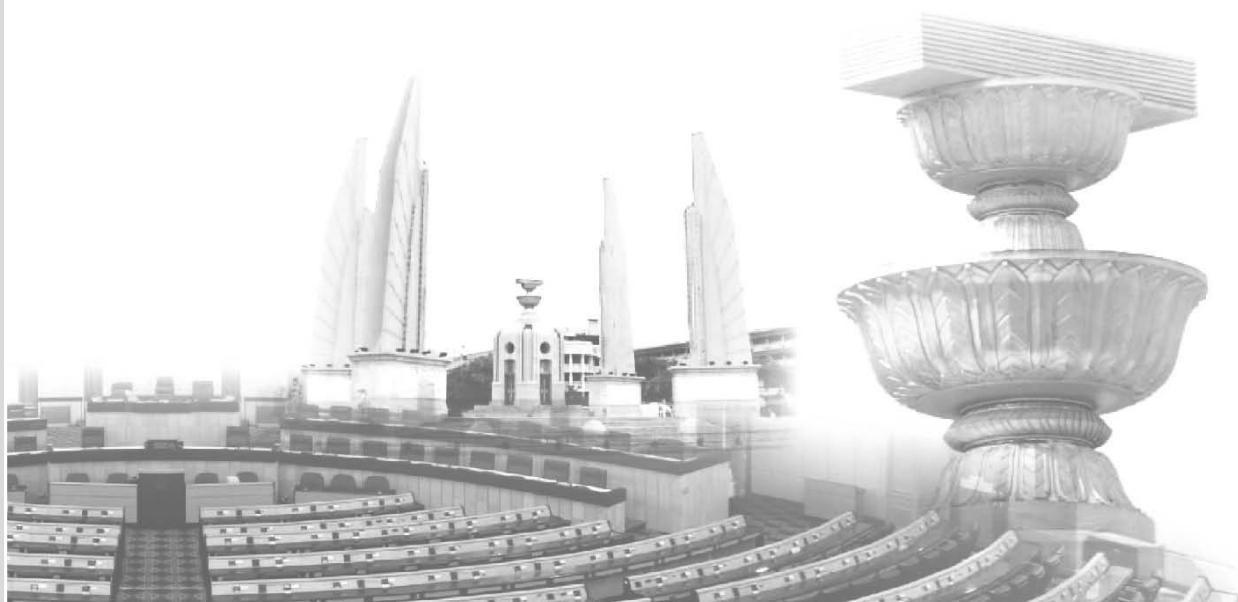
จะเป็นการสอบเขียนเรียงความตามหัวข้อที่ทางมหาวิทยาลัยนั้นๆ ได้กำหนดเอาไว้ โดยหัวข้อในการเขียนเรียงความส่วนใหญ่แล้วจะเป็นหัวข้อที่มีความสัมพันธ์กันทั้งเนื้อหา ข่าวสารต่างๆ และการวิเคราะห์ตีความจากตัวน้องๆ เองว่าจะสามารถถ่ายทอดออกมาได้ถูกต้องและตรงใจคณะอาจารย์ผู้ตรวจข้อสอบหรือไม่ การเขียนเรียงความจะแยกตามสาขาวิชาที่น้องๆ เลือกสอบเข้า และไม่ใช่การเรียงความในหัวข้อสั้นๆ อย่างที่เคยได้เรียนเมื่อสมัยมัธยมศึกษา แต่จะเป็นการเรียงความที่เกิดจากการคิด วิเคราะห์ แยกแยะ บวกกับทัศนคติต่างๆ ที่ตัวน้องมีจนกลั่นออกมาเป็นตัวอักษรได้ถูกต้อง สิ่งที่สำคัญที่สุดไม่ใช่ทักษะการเขียนให้ได้มากๆ แต่เป็นความรู้ในข้อมูลข่าวสารในสาขาวิชาที่น้องๆ สนใจจะสอบเข้านั่นเอง ซึ่งแต่ละภาค (ที่พี่ได้แยกตามสาขาวิชาไว้แล้ว) จะสรุปหัวข้อเรียงความและวิเคราะห์แนวทางการเขียนออกมาเป็นขั้นตอนให้น้องๆ เข้าใจได้ง่ายยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ก็จะป็นวิชาวัดความรู้ทั่วไปเชิงวิชาการ อาจจะเป็นภาษาอังกฤษ ภาษาไทยหรือสังคมศึกษาที่น้องๆ ได้เรียนกันมาในระดับชั้นมัธยมศึกษา ให้น้องๆ หมั่นทบทวนความรู้ทั้งจากในห้องเรียนและนอกห้องเรียนให้มาก อีกทั้งความรู้รอบตัวที่ต้องหาเสริมอยู่เสมอ เพื่อจะได้เป็นคนทันข่าวและทันโลก เพื่ออนาคตของตัวน้องๆ เอง สู้ๆ ครับ

ภาค

1

รัฐศาสตร์การเมืองการปกครอง

บทที่ 1

บทนำ ความหมาย และหลักการเมืองการปกครอง

บทนี้จะกล่าวถึงความรู้ทั่วไป และลักษณะของหลักการเมืองการปกครองว่ามีความหมาย ที่มา และมีลักษณะเฉพาะอย่างไรบ้าง ตลอดจนนักคิดคนสำคัญซึ่งเป็นผู้นำของหลักการปกครอง โดยมุ่งเน้นอธิบายขยายความทั่วไปในลักษณะปูพื้นฐานและการเปรียบเทียบในเชิงหลักการต่างๆ ที่ระบุไว้ในแต่ละประเภทของหลักการเมืองการปกครอง เพื่อให้ผู้ศึกษาได้เข้าใจ

และสามารถนำความรู้ไปปรับประยุกต์ใช้ในการทำข้อสอบได้ ดังนั้น การอธิบายเนื้อหาต่างๆ ในหนังสือเล่มนี้จะเป็นการอธิบายเพื่อให้ผู้ศึกษาสามารถเตรียมตัวสอบได้เท่านั้น แต่มิได้มุ่งหมายถึงขนาดที่ทำให้ผู้ศึกษาเข้าใจถ่องแท้ในหลักการของการเมืองการปกครองเทียบเท่าการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยหรือในชั้นที่นำมาศึกษาวิจัยเปรียบ หากผู้ศึกษาสนใจและอยากค้นคว้าต่อเนื่อง สามารถศึกษาได้จากเชิงอรรถที่ผู้เขียนได้อ้างอิงได้

ในบทนี้ผู้เขียนจะเริ่มจากการอธิบายเรียงลำดับเนื้อหาจากบทนำ ความหมาย และหลักการเมืองการปกครองก่อน จากนั้นจะใช้การเรียงลำดับเนื้อหาการอธิบายซึ่งจะนำรัฐธรรมนูญมาเป็นหลักในการอธิบาย การอธิบายดังกล่าวนี้ผู้ศึกษาอาจจะไม่คุ้นเคยมากนัก อาจจะฟังดูเป็นเรื่องที่ต้องใช้ความเข้าใจมากสักหน่อย แต่รวมความแล้วก็ยังคงได้เนื้อหาในการเตรียมสอบได้อย่างครบถ้วนแน่นอน

1. บทนำ ความหมาย

โดยทั่วไปแล้วความหมายของคำว่า “การเมือง (Politics)” และคำว่า “การปกครอง (Government)” นั้นมีความหมายทางรัฐศาสตร์แตกต่างกันออกไป เพราะในการศึกษาทางสังคมศาสตร์เป็นที่ยอมรับกันว่า ในการพิจารณาสิ่งเดียวกันอาจจะมีทัศนะแตกต่างกันออกไปได้ ดังนั้น นักวิชาการบางท่านอาจให้ความหมายที่แตกต่างกันก็ได้¹

¹สำหรับในหนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนจะพยายามเรียบเรียงความหมายของนักวิชาการที่ได้ให้ความหมายของคำว่าการเมืองการปกครองไว้ ซึ่งมีลักษณะเป็นที่ยอมรับและแพร่หลายนำมาอธิบาย รวมทั้งครอบคลุมประเด็นในการออกข้อสอบ เพื่อมิให้ผู้ศึกษาเกิดความสับสนในอันที่จะต้องจดจำความหมายหรือบทนิยามมากเกินไป

คำว่า “การเมือง” (Politics) และ “การปกครอง” (Government)² สามารถอธิบายได้ดังนี้

- (1) **การเมือง**คือ เรื่องเกี่ยวกับการแข่งขันเพื่อ หรือแสวงหาอำนาจซึ่งส่งผลกระทบต่อสังคม หรือส่วนใหญ่ของสังคม
- (2) **การปกครอง**คือ การบริหารหรือวางระเบียบกฎเกณฑ์สำหรับสังคม เพื่อให้สังคมมีความสุข

อย่างไรก็ตามการเมืองและการปกครองย่อมมีความเกี่ยวพันใกล้ชิดเชื่อมโยงกัน เพราะการปกครองหรือการวางระเบียบกฎเกณฑ์เพื่อให้เกิดการบำบัดทุกข์บำรุงสุขนั้น จำเป็นต้องอาศัยอำนาจนั้นก็คือการเมืองนั่นเอง จึงจะดำเนินการได้สำเร็จ ดังนั้น การศึกษาเรื่องการเมืองการปกครอง จึงเป็นการศึกษาเกี่ยวกับองค์กรที่ใช้อำนาจและระเบียบกฎเกณฑ์การบริหาร

2. หลักการเมืองการปกครองปกครอง

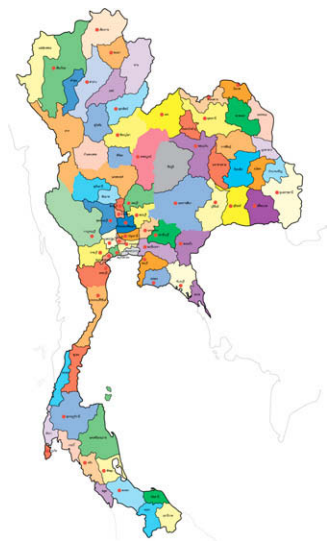
คือ หลักการเมืองอันเกี่ยวกับวิธีการได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองและการบริหารประเทศ ตลอดจนการใช้อำนาจที่ได้มาเพื่อสร้างความผาสุกให้เกิดแก่ประชาชนภายในรัฐ ส่วนหลักการปกครองนั้นเป็นการทำงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งจะดำเนินการตามกฎหมายและนโยบายที่รัฐมอบให้ดำเนินการ โดยมุ่งที่จะสร้างความผาสุก ความเป็นระเบียบ ความสงบเรียบร้อยให้เกิดขึ้นในสังคมภายใต้รูปแบบระบอบการปกครองประเภทต่างๆ อาทิ ระบอบประชาธิปไตย หรือระบอบเผด็จการ เป็นต้น

เนื่องจากการใช้อำนาจในการปกครองและการบริหารประเทศ ตลอดจนการควบคุมการทำงานของเจ้าหน้าที่รัฐให้เป็นไปตามกฎระเบียบ แบบแผน และกฎหมายที่วางกรอบกำหนดไว้นั้น จะต้องกระทำการผ่านบุคคลผู้ใช้อำนาจรัฐ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำความเข้าใจความหมาย องค์ประกอบ ลักษณะของคำว่า “รัฐ” และ “บุคคลผู้ใช้อำนาจรัฐ” แล้วจึงจะได้อธิบายรูปแบบการปกครองและการบริหารประเทศต่อไป

2.1 รัฐ

วิชารัฐศาสตร์ (Political Science) คือ วิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับรัฐ (State) โดยแท้ มีรากเหง้ามาจากคำในภาษากรีกว่า “Polis” ที่แปลว่าเมืองหรือนครรัฐ เพราะเดิมกรีกโบราณมีการปกครองแยกเป็นนครรัฐที่ไม่ขึ้นต่อกัน แต่รวมตัวกันเป็นสันนิบาตแบบเป็นพันธมิตรหลวมๆ ผูกพันกันโดยเชื้อชาติและภาษาที่คล้ายคลึงกัน ส่วน “Science” คือ วิทยาศาสตร์ ไม่ใช่ไสยศาสตร์และวิทยาศาสตร์ก็ไม่ใช่นิยามสามัญสำนึก (Common Sense) ดังนั้น รัฐศาสตร์จึงเป็นวิชาที่มุ่งศึกษาเรื่องราวของรัฐด้วยวิธีทางวิทยาศาสตร์นั่นเอง

ครั้นเมื่อมนุษย์มาอยู่ร่วมกันโดยเริ่มจากการอยู่รวมกลุ่มกันในลักษณะสังคมที่เล็กที่สุด ตั้งแต่ขนาดครอบครัวหลายๆ ครอบครัวรวมกันในรูปของชนเผ่า ชุมชน และเมื่อสมาชิกในชนเผ่าหรือชุมชนเพิ่มมากขึ้น ก็ขยายตัวออกไปทั้งในด้านปริมาณและพื้นที่ตั้งสังคม จากเผ่ากลายเป็นนครรัฐและไปเป็นชาติ เป็นรัฐหรือประเทศ เป็นอาณาจักร

ไพบรดินุ สุขุม นวลสกุล, การเมืองและการปกครองของไทย (Thai Government and Politics) POL 1101 (PS110): การเมืองการปกครอง รูปแบบ ลักษณะ และลัทธิ, (มหาวิทยาลัยรามคำแหง, พิมพ์ครั้งที่ 20, 2555), น. 1

เป็นจักรวรรดิ การแบ่งกลุ่มคนหรือสังคมเป็นประเทศหรือเจริญพัฒนามาเป็นรัฐในที่สุด คำว่า รัฐ นอกจากจะบอกถึงลักษณะการรวมตัวกันขึ้นแล้ว ยังบ่งบอกถึงสถานะนิติบุคคลของประเทศในทางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่มีการติดต่อสื่อสารกันกับประเทศต่างๆ ซึ่งมีฐานะเป็นรัฐในสังคมนานาชาติโดยเท่าเทียมกัน³ ไม่ว่าขนาดของประเทศหรือรัฐจะแตกต่างกันหรือไม่ก็ตามอีกด้วย โดยปกติคำว่ารัฐและประเทศมีความหมายคล้ายกัน

อย่างไรก็ตามการเกิดขึ้นของชุมชนทางการเมืองที่เป็นรัฐจึงมิได้ทั้งกรณีที่เกิดจากการใช้กำลังบังคับก่อตั้งชุมชนและกรณีที่ไม่ได้เกิดจากการใช้กำลังบังคับก่อตั้งชุมชน⁴ ซึ่งมีกรณีที่น่าสนใจคือ

(1) กรณีที่รัฐเกิดขึ้นจาก “สัญญา” หรือ “ความตกลงร่วมกัน” เช่น

การถือกำเนิดขึ้นของจักรวรรดิเยอรมัน (Das Deutsche Reich) ใน ค.ศ. 1871 หรือการถือกำเนิดขึ้นของสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นกรณีที่รัฐเจ้าอาณานิคมถูกบังคับให้สละอำนาจปกครองเหนือดินแดนของสหรัฐอเมริกา ในบางกรณีรัฐเกิดขึ้นจากการตกลงกันของรัฐอื่นๆ เช่น การเกิดขึ้นของประเทศไซปรัสซึ่งตั้งอยู่บนฐานของความตกลงแห่งซูริค เมื่อวันที่ 19 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1959 ระหว่างกรีซ บริเตนใหญ่ และตุรกี เป็นต้น

(2) กรณีที่รัฐเกิดขึ้นจากการประกาศแยกตัวออกจากประเทศเจ้าอาณานิคมของอาณานิคม เช่น

การประกาศอิสรภาพของอาณานิคมอเมริกาเมื่อ ค.ศ. 1776 ซึ่งก่อให้เกิดสมาพันธรัฐและการก่อตั้งประเทศสหรัฐอเมริกาในเวลาต่อมา

(3) การแตกตัวของรัฐใหญ่ซึ่งเป็นรัฐเดิมออกเป็นรัฐใหม่ๆ เช่น

การแตกตัว (Dismembration) ของประเทศเชโกสโลวาเกีย

2.1.1 ความหมายของรัฐ

“รัฐ” (State) หมายถึง กลุ่มคนที่รวมกันอยู่ในดินแดนอันมีอาณาเขตแน่นอน⁵ และมีรัฐบาลซึ่งมีอำนาจอธิปไตยหรืออำนาจสูงสุดในการดำเนินกิจการภายในและภายนอกของรัฐโดยอิสระ ดังนั้น รัฐจึงเป็นสังคมที่มีการจัดองค์กรทางการเมืองแตกต่างจากการรวมตัวกัน เป็นสังคมแบบธรรมดๆ ความหมายของรัฐเน้นในเรื่องการเมืองคือ มีการจัดองค์กรในรูปแบบที่ว่า มีคนจำนวนหนึ่งเป็นผู้ปกครองมีอำนาจเหนือกลุ่มคนทั้งหมด อำนาจของผู้ปกครองนี้อาจได้มาด้วยการใช้กำลังหรือความยินยอมมอบให้ หรือการยอมรับของคนที่อยู่ในสังคมนั้นทางใดทางหนึ่งก็ได้ คำว่า รัฐ นี้อาจให้ความหมายโดยสมบูรณ์ว่ารัฐประชาธิปไตยได้

ดังนั้น เมื่อพิจารณาความหมายของคำว่า รัฐ แล้วจะเห็นได้ว่า จุดประสงค์สำคัญในการมีรัฐคือ ความปรารถนาของคนที่จะมีชีวิตที่มีความสมบูรณ์อัน ได้แก่ การมีเสรีภาพ มีโอกาสอันเท่าเทียมกัน มีความเจริญก้าวหน้า มีโอกาสพัฒนาด้านสติปัญญา ความสามารถและบุคลิกภาพ มีศักดิ์และสิทธิ์ที่จะเป็นเจ้าของประเทศ

³สำหรับหลักการเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศจะได้อธิบายในภาค 2 เรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศต่อไป
⁴วเรจตัน ภาควิชาการ, การเกิดขึ้นและการดับสูญของรัฐ : คำสอนว่าด้วยรัฐและหลักกฎหมายมหาชน, โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2555, น. 47

⁵นักวิชาการบางท่าน เช่น รศ.ดร.โกวิท วงศ์สุรวัฒน์ ได้แสดงความเห็นว่า “การมีดินแดนที่แน่นอน ถือเป็นลักษณะพิเศษของรัฐสมัยใหม่ (Modern State) กว่ารัฐดั้งเดิม อันเป็นจุดเริ่มต้นของการเมืองการปกครองสมัยใหม่” โปรดดู โกวิท วงศ์สุรวัฒน์, การเมืองการปกครองไทย: หลายมิติ, (ภาควิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ 2, 2548)

นอกจากนี้ คำว่า “รัฐ” อาจมีผู้ใช้หรือนำไปใช้ได้ในความหมายที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเวลาและสถานที่ รวมทั้งตัวผู้อ่านเอง เช่น

จากที่กล่าวมาข้างต้นแล้วนั้น เราอาจสรุปความหมายของรัฐโดยรวมได้ว่า “รัฐ” หมายถึง ประเทศที่มีดินแดนหรืออาณาเขตที่แน่นอน และมีผู้ใช้อำนาจปกครองเหนือประชากรภายในรัฐ รวมทั้งต้องเป็นอิสระไม่ขึ้นแก่ใคร

2.1.2 องค์ประกอบของรัฐ

อริสโตเติล (Aristotle) ปราชญ์ทางทฤษฎีการเมืองชาวกรีก ผู้ได้รับฉายาว่าเป็น “บิดาแห่งรัฐศาสตร์” ได้เริ่มการแบ่งประเภทของรัฐเอาไว้เมื่อสองพันกว่าปีมาแล้ว โดยองค์ประกอบของรัฐจะประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ดังนี้

(1) ประชาชน

รัฐจะต้องมีจำนวนประชาชนจำนวนหนึ่ง รัฐจะไม่มีประชาชนไม่ได้ไม่มีการกำหนดไว้ว่ารัฐหนึ่งควรมีประชาชนเท่าใด แต่หากรัฐใดมีประชาชนน้อยเกินไปก็ยากที่จะคงไว้ซึ่งเอกราชของตนเอง โดยเหตุนี้จำนวนประชากรของแต่ละรัฐอาจจะแตกต่างกันมาก เช่น สาธารณรัฐประชาชนจีน มีประชากรประมาณ 1,288 ล้านคน ในขณะที่ประเทศนาอูรู และตูวาลู ซึ่งอยู่ในแถบโอเชียเนียมีประชากรเพียงหมื่นคนเศษเท่านั้น ประชากรภายในรัฐไม่จำเป็นต้องมีเชื้อชาติเดียวกัน เช่น สหพันธรัฐรัสเซีย มีชนเชื้อชาติต่างๆ มากกว่าร้อยเชื้อชาติ ภาษาที่ใช้ในรัฐก็ไม่จำเป็นต้องมีภาษาเดียวกัน เช่น สาธารณรัฐอินเดียมียาภาษาที่ใช้มากกว่าร้อยภาษา ประชากรที่อยู่ในรัฐเดียวกันก็อาจมีวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อที่แตกต่างกันก็ได้ ดังนั้น ทวีปที่ไม่มีคนอาศัยอยู่ เช่น ทวีปแอนตาร์กติกาที่ทั่วโลกได้จึงไม่มีรัฐ

(2) ดินแดน

รัฐต้องมีดินแดนที่ตั้งหรือมีอาณาเขตที่แน่นอน จะมีขนาดใหญ่หรือเล็กก็ได้ เช่น สหพันธรัฐรัสเซียมีพื้นที่มากกว่า 17 ล้านตารางกิโลเมตร ในขณะที่สาธารณรัฐสิงคโปร์มีพื้นที่เพียง 600 ตารางกิโลเมตรเศษเท่านั้น หมู่คนที่เร่ร่อนไม่ปักหลักหากินเป็นถิ่นฐานแน่นอน เช่น พวกยิปซีในสมัยก่อนถือว่าไม่ได้อยู่ร่วมกันในลักษณะของรัฐ โดยปกติอาณาเขตของรัฐมักติดต่อกัน แต่ไม่ได้เป็นเช่นนั้นเสมอไป เช่น มลรัฐอะแลสกาของสหรัฐอเมริกาไม่ติดกับมลรัฐอื่นๆ ของสหรัฐอเมริกา เพราะมีประเทศแคนาดาคั่นอยู่ เป็นต้น ทั้งนี้การที่รัฐจะต้องมีดินแดนก็เพื่อจะได้ให้ประชาชนได้อยู่อาศัย

(3) รัฐบาล

รัฐบาลคือ ผู้จัดการของรัฐที่มีประชาชนและดินแดนนั่นเอง รัฐจำเป็นต้องมีหน่วยงานที่ทำหน้าที่ปกครองบริหาร ซึ่งเรียกว่า รัฐบาลเป็นผู้ทำหน้าที่คุ้มครองรักษาความสงบภายใน ป้องกันการรุกรานจากภายนอก จัดการทางเศรษฐกิจ และการบำบัดทุกข์บำรุงสุขของประชากรที่อาศัยอยู่ในรัฐ รวมทั้งการดำเนินกิจการของรัฐในทางการเมืองระหว่างประเทศด้วย

(4) อำนาจอธิปไตย

คือ เครื่องมือในการจัดการที่อ้างถึงเสมอซึ่งก็คือ กฎหมาย อำนาจ อิทธิพล การประนีประนอม สังคมที่จะเป็นรัฐโดยสมบูรณ์ได้ต้องมีอำนาจอธิปไตย คือมีอำนาจเด็ดขาดและเต็มที่จะบัญญัติ บังคับและตัดสินคดีความตามกฎหมาย ให้ประชาชนของรัฐของตน และสามารถที่จะดำเนินกิจการภายในหรือภายนอกประเทศโดยอิสระ ไม่ถูกควบคุมหรือบงการโดยรัฐอื่น ถ้าหากว่ารัฐใดขาดอธิปไตยแล้วถือว่ารัฐนั้นไม่มีเอกราชโดยแท้จริง

ในบรรดาองค์ประกอบทั้ง 4 องค์ประกอบของความเป็นรัฐนี้ อำนาจอธิปไตยถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของความเป็นรัฐ และความเป็นรัฐจะสิ้นสุดลงทันทีเมื่อรัฐนั้นตกไปอยู่ใต้การปกครองของรัฐอื่น ไม่ว่าจะเป็นเพราะแพ้สงครามหรือรวมตัวกับรัฐอื่นก็ตาม ด้วยเหตุนี้นักรัฐศาสตร์จึงไม่ถือว่ารัฐนิวยอร์กของสหรัฐอเมริกา รัฐโอริสซาของอินเดีย หรือรัฐบาวาเรียของเยอรมนีมีสภาพเป็นรัฐ ทั้งนี้เพราะรัฐดังกล่าวไม่มีอำนาจอธิปไตยเป็นของตนเอง และอยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐบาลกลางของประเทศนั้นๆ จึงมีผู้เรียกรัฐที่เป็นองค์ประกอบของรัฐใหญ่หรือสหพันธรัฐว่า มลรัฐ

ขณะเดียวกัน รัฐ กับ ประเทศ ก็ไม่ใช่สิ่งเดียวกันเสมอไป เราลองมาวิเคราะห์กันจากในตารางดังต่อไปนี้

ประเทศ	รัฐ
“ประเทศ” หมายถึง ดินแดนที่ยังไม่เป็นเอกราชก็ได้ ตัวอย่างเช่น ประเทศเวียดนาม ลาว และกัมพูชา ก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 ประเทศเหล่านี้ยังไม่มีฐานะเป็นรัฐ เนื่องจากอยู่ภายใต้การปกครองของฝรั่งเศส และยังไม่มีความอธิปไตยหรืออำนาจอปกครองของตนเอง	สำหรับ “รัฐ” นั้นมีมานานหลายพันปีแล้ว แต่วิชารัฐศาสตร์ได้ขีดวงจำกัดในการศึกษาเรื่องรัฐเอาไว้เฉพาะรัฐสมัยใหม่ (Modern State) เท่านั้น ซึ่งเรื่องรัฐสมัยใหม่นี้ไม่ใช่รัฐหรือแว่นแคว้นในสมัยโบราณ ซึ่งไม่ได้ถือเอาความมีดินแดนที่แน่นอนเป็นเรื่องสำคัญมากนัก แต่จะให้ความสำคัญกับกำลังคนและเมืองที่มีกำแพงล้อมรอบมากกว่า ดินแดนที่เป็นทุ่งนาป่าเขา เช่น ในสมัยอยุธยาเมื่อคราวเสียกรุงครั้งที่ 2 เมื่อปี พ.ศ. 2310 กองทัพพม่าได้เข้าล้อมกรุงศรีอยุธยาไว้ โดยฝ่ายกรุงศรีอยุธยาก็ใช้แผนเดิมคือ กวาดต้อนคนเข้ามาอยู่เสียในกำแพงเมือง พื้นที่นอกพระนครก็ได้ป้องกันไว้เท่าใดนัก การต่อต้านข้าศึกก็ทำเพียงเพื่อรอให้ถึงฤดูน้ำหลาก โดยหวังว่าพม่าจะล่าถอยกลับไปเนื่องจากบริเวณรอบๆ กำแพงเมืองนั้นจะถูกน้ำท่วมหมดเป็นเวลาถึง 3 เดือน แต่ในคราวเมื่อน้ำหลากมาจริงๆ พม่าก็เพียงถอนทัพหนีน้ำขึ้นไปอยู่ที่ดอนและปลูกข้าวเป็นเสบียงรอให้น้ำลด แล้วจึงเข้าตีกรุงศรีอยุธยาจนแตก แล้วกวาดต้อนผู้คนกลับไปพม่าจนแทบจะเรียกได้ว่าหมดเมือง เป็นต้น

ดังนั้น หลักสำคัญของรัฐสมัยใหม่ก็คือ การมีดินแดนที่แน่นอนที่จัดเป็นองค์ประกอบใหม่นอกจากองค์ประกอบเดิมคือ ประชาชน รัฐบาล และอำนาจอธิปไตย สำหรับประเทศไทยย่อมถือเอาว่าเป็นรัฐสมัยใหม่มาตั้งแต่รัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

การมีรัฐสมัยใหม่ (Modern State) เกิดขึ้นก็มีการวิวัฒนาการของชาติ (Nation State) ขึ้นมาคู่ขนานกันไป โดยถือว่ารัฐชาติเกิดขึ้นเมื่อ ค.ศ. 1789 (พ.ศ. 2332) คือ ถือเอาว่าพร้อมกับการเกิดการปฏิวัติใหญ่ของฝรั่งเศส

รัฐชาติ (Nation State) คือ รัฐที่มีความเป็นชาติที่สอดคล้องกัน ประชาชนในรัฐนั้นมีความรู้สึกเป็นชาติเดียวกัน หรือเป็นพวกพ้องเดียวกันอันจะก่อให้เกิดความมั่นคงและเสถียรภาพขึ้นในรัฐนั้น

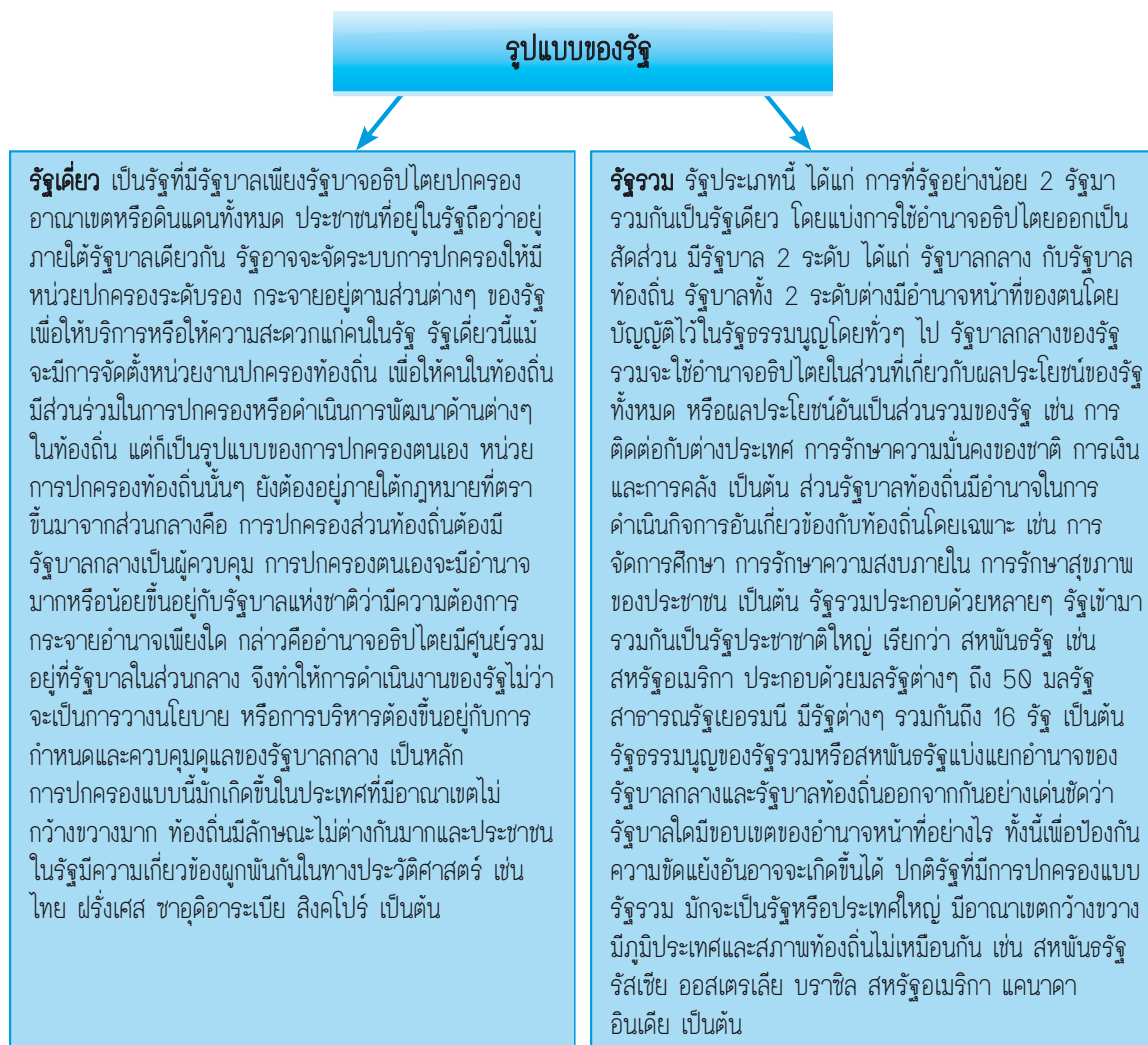
การที่จะปลูกฝังความเป็นชาตินั้นสิ่งที่จะต้องสร้างขึ้นมานอกจากประชาชน ดินแดนแน่นอน รัฐบาล และอำนาจอธิปไตย ซึ่งก่อให้เกิดเป็นรัฐสมัยใหม่ (Modern State) แล้วนั้น ยังต้องมีหลักการสำคัญอีก 2 ประการคือ

(1) การสร้างสัญลักษณ์ร่วมกัน เช่น ชาวอังกฤษจะถือเอา Saint George เป็นนักบุญที่คุ้มครองชาวอังกฤษทั้งมวล หรือมีการใช้ธงชาติ ตราประจำแผ่นดิน สัตว์ชนิดต่างๆ ที่เป็นสัญลักษณ์ของชาติ (เช่น นกอินทรีของสหรัฐอเมริกา ไก่โธ่งของฝรั่งเศส สิงโตของอังกฤษ ช้างของลาว หมิของรัสเซีย การ์ดดา (ครุฑ) ของอินโดนีเซีย เป็นต้น) สำหรับประเทศไทยก็มีพระสยามเทวาธิราชเป็นเทพยาผู้คุ้มครองคนไทยทั้งปวง ซึ่งนับเป็นการเริ่มต้นในการสร้างรัฐชาติของไทยที่เริ่มต้นในสมัยรัชกาลที่ 4 แห่งราชวงศ์จักรี เป็นต้น และ

(2) การสร้างประวัติศาสตร์ร่วมกัน เช่น การมีประวัติศาสตร์ร่วมกันของประเทศไทยที่มีการเริ่มต้นมาจากอาณาจักรสุโขทัย โดยมีผู้พ่อขุนรามคำแหงมหาราชเป็นผู้ประดิษฐ์ลายสือไทยอันสืบเนื่องเป็นอักษรไทยในปัจจุบัน ซึ่งสิ่งเหล่านี้จึงจะสร้างรัฐชาติขึ้นมาได้

2.1.3 รูปแบบของรัฐ โดยทั่วไปแล้วจะมีอยู่ 2 รูปแบบ⁶

2.1.4 ประเภทของรัฐ

รัฐเอกราชที่เป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติปัจจุบันมีทั้งสิ้น 191 รัฐ รัฐทั้งหมดนี้มีความแตกต่างกันทั้งเนื้อที่ จำนวนประชากร ลักษณะการปกครอง และลักษณะเศรษฐกิจ อาจจำแนกประเภทของรัฐได้ตามลักษณะการปกครอง ลักษณะเศรษฐกิจ และลักษณะของฐานอำนาจได้ ดังนี้

นอกจากการแบ่งรูปแบบรัฐออกเป็นรัฐเดี่ยวและรัฐรวมแล้ว ผู้สนใจยังสามารถศึกษาการแบ่งรูปแบบของรัฐเพิ่มเติมได้อีก กล่าวคือ การแบ่งรูปแบบของรัฐโดยพิจารณาจากความเป็นประมุขของรัฐ หรือการแบ่งรูปแบบของรัฐโดยพิจารณาจากโครงสร้างของอำนาจรัฐ รวมทั้งประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับการแบ่งรูปแบบของรัฐ และนักคิดคนสำคัญเกี่ยวกับการแบ่งรูปแบบของรัฐและการปกครอง ใน วรเจตน์ ภาคีรัตน์, รูปแบบของรัฐและรูปแบบการปกครอง, คำสอนว่าด้วยรัฐและหลักกฎหมายมหาชน, โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2555, น. 87-91

(1) การจำแนกประเภทของรัฐตามลักษณะการปกครอง ลักษณะการปกครองหมายถึง รูปแบบการเมืองการปกครองของรัฐ โดยพิจารณาจากการที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครอง ซึ่งจำแนกได้ 2 ลักษณะคือ

(1.1) **รัฐประชาธิปไตย** เป็นระบอบการปกครองที่ให้โอกาสประชาชนได้มีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง เช่น สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น ฝรั่งเศส อินเดีย ไทย เป็นต้น

(1.2) **รัฐเผด็จการ** เป็นระบอบการปกครองที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการปกครองน้อยมากหรือไม่เลย อำนาจในการปกครองมาจากคนหรือคณะบุคคล เช่น พม่า เกาหลีเหนือ เป็นต้น

(2) การจำแนกประเภทของรัฐตามลักษณะเศรษฐกิจ ลักษณะเศรษฐกิจ หมายถึง รูปแบบการจัดระบบเศรษฐกิจของรัฐ ซึ่งจำแนกได้ 2 ลักษณะคือ

(2.1) **รัฐทุนนิยม** เป็นระบบเศรษฐกิจที่ให้โอกาสประชาชนในการดำเนินการผลิต การจำหน่าย และให้กลไกตลาดเป็นผู้กำหนดราคาสินค้า รัฐไม่เข้าไปแทรกแซงหรือแข่งขัน ยกเว้นกิจการบางอย่างที่เป็นสาธารณะเพื่อประชาชนส่วนใหญ่ รัฐอาจเข้าไปดำเนินการเพื่อให้ประชาชนได้ประโยชน์มากขึ้น เช่น การคมนาคมขนส่งและการสื่อสาร การบริการน้ำสะอาด ไฟฟ้า และสาธารณูปโภคอื่นๆ เป็นต้น ประเทศที่มีลักษณะเศรษฐกิจแบบนี้ เช่น สหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย สหราชอาณาจักร สิงคโปร์ ญี่ปุ่น เป็นต้น

(2.2) **รัฐสังคมนิยม** เป็นระบบเศรษฐกิจที่รัฐเป็นผู้ประกอบการทั้งหมดคือ การดำเนินการผลิต การจำหน่าย การกำหนดราคา ประชาชนมีส่วนร่วมในฐานะเป็นลูกจ้างของรัฐและเป็นผู้บริโภคเท่านั้น ประเทศที่มีลักษณะเศรษฐกิจแบบนี้ เช่น สาธารณรัฐประชาชนจีน เกาหลีเหนือ คิวบา ลิเบีย เป็นต้น

(3) การจำแนกประเภทของรัฐตามลักษณะของฐานอำนาจ ลักษณะของฐานอำนาจ หมายถึง ปัจจัยที่ส่งเสริมความมีอำนาจของรัฐที่สำคัญ เช่น ขนาดของเนื้อที่ จำนวนประชากร ทรัพยากร กำลังทหาร และศักยภาพของอาวุธยุทโธปกรณ์ หากรัฐมีปัจจัยดังกล่าวอยู่มากก็ส่งเสริมให้อำนาจมาก อาจแบ่งอำนาจของรัฐได้ 3 ลักษณะดังนี้

(3.1) รัฐมีอำนาจน้อยเป็นรัฐที่มีเนื้อที่ขนาดเล็ก ประชากรน้อย มีทรัพยากรจำกัด เช่น สิงคโปร์ กัมพูชา เป็นต้น

(3.2) รัฐมีอำนาจปานกลาง เป็นรัฐขนาดกลาง ทั้งด้านเนื้อที่และประชากร โดยมีทรัพยากรสนองความต้องการของประชากรได้อย่างเพียงพอ เช่น ไทย สเปน เดนมาร์ก ฟิลิปปินส์ เป็นต้น

(3.3) รัฐมีอำนาจมาก เป็นรัฐตามเกณฑ์ที่มีเนื้อที่มาก มีประชากรมาก มีทรัพยากรหลากหลาย มีศักยภาพทางเศรษฐกิจสูง มีความเข้มแข็งทางยุทธศาสตร์การทหาร เช่น สหรัฐอเมริกา สหพันธรัฐรัสเซีย สาธารณรัฐประชาชนจีน สหราชอาณาจักร และฝรั่งเศส เป็นต้น

NOTE

การจำแนกประเภทของรัฐตามลักษณะดังกล่าวอาจเปลี่ยนแปลงได้ทั้งทางด้านการปกครอง เศรษฐกิจและฐานอำนาจ การศึกษาเรื่องของรัฐจึงให้ความสำคัญเกี่ยวกับหน้าที่ของรัฐตามลักษณะการจัดระเบียบการปกครองของรัฐมากกว่าประเภทของรัฐ

2.1.5 วัตถุประสงค์ของรัฐ

รัฐจะต้องดำเนินการให้ประชาชนของรัฐมีคุณภาพชีวิตที่ดีด้วยการสร้างความเป็นระเบียบ การสร้างคุณธรรม การจัดให้มีสวัสดิการสาธารณะและการสร้างความเจริญก้าวหน้าอย่างมั่นคง